

"DE TINKOERIER"

Mededelingenblad Nederlandse TinVereniging

Jaargang 3, nummer 1, juni 1995

NEDERLANDSE TINVERENIGING OPGERICHT 27 MAART 1993

Bestuur

J.F.H.H. Beekhuizen	Voorzitter
J.E. Wustenhoff	Secretaris
H.J.J. Leenen	Penningmeester
L.J. Begheyn	Bestuurslid
B. Dubbe	Bestuurslid
H.B. van Wijk	Bestuurslid

Redactie "De Tinkoerier"

B. Dubbe	Hoofdredacteur
J.F.H.H. Beekhuizen	Redacteur
J.E. Wustenhoff	Redacteur
Mevrouw A.F.C. Bochove	Beeldredactrice

Adres redactie

E. Tesschenmacherstraat 56
7415 CV Deventer

Adres secretariaat

Koppelland 11
1391 EV Abcoude

Adres penningmeester

Oosterpark 46
1092 AN AMSTERDAM

Bankrelatie

ABN AMRO Bank N.V.	
Rekeningnummer	48.69.34.691
Postgironummer van de bank	2391

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. INHOUDSOPGAVE	1
2. BESTUURSMEEDEDELINGEN	2
3. VERSLAG LEDENBIJEEENKOMST NOORDBRABANTS MUSEUM te 's-HERTOGENBOSCH	3
4. EEN NOORDNEDERLANDSE MAJOLICA SCHOTEL MET TWEЕ TINNEN KANNEN B. DUBBE	5
5. EEN RIJKE BOSSCHE TINNEGIETER UIT DE LATE MIDDELEEUWEN VERMAAKT ZIJN TINNEGIETERIJ AAN ZIJN NEEF T. KOOYMAN	10
6. TWEE OPGE BAGGERDE VROEG MIDDELEEUWSE KANDELAARTJES P. REIJGERSBERG	12
7. TINNEN INHOUDSMATEN EN HUN IJKMERKEN REDACTIE	15
8. EEN KAN, TWEE VERSCHILLENDE MERKEN J.F.H.H. BEEKHUIZEN	20
9. WAT IS HET EN WIE IS DE MAKER? G. GROENENDIJK	23
10. EEN BIJZONDERE AMSTERDAMSE BODEMVONDST J.E. WUSTENHOFF	25
11. LITERATUUR OVER TIN H.B. van WIJK	28
12. WAARSCHUWING REDACTIE	29

ISSN: 1380-1082

Copyright 1995

"Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur en redactie".

BESTUURSMEEDEDELING

Met een gevoel van tevredenheid kunnen wij terugzien op de voorjaarsbijeenkomst in 's-Hertogenbosch, te weten in het Noordbrabants Museum, waarvan u elders in De Tinkoerier het verslag zult vinden.

Wij hopen dat de volgende bijeenkomst, die gehouden zal worden op

4 november 1995 in het Amsterdams Historisch Museum, met daaraan verbonden de jaarlijkse algemene ledenvergadering, een even grote als enthousiaste opkomst zal hebben. Gezien het programma dat wij voor u in petto hebben moet dat lukken.

Ten overvloede, en het is reeds vele malen gezegd, moeten wij constateren dat de inhoud van deze Tinkoerier weer gevuld is met artikelen van dezelfde personen, die dit nu al vier Tinkoeriers lang doen.

Van de kant van de leden zullen echt activiteiten moeten komen, op welke manier dan ook, want anders komt het voortbestaan van ons blad op losse schroeven te staan.

Als u zelf de pen niet ter hand wilt nemen, geef de redactie dan een object of een item aan, waarover zij zich kan buigen en daarna eventueel kan gaan schrijven.

Ook voor de vragenrubriek is nauwelijks belangstelling. Het kan toch niet zo zijn dat er bij geen van de leden niet één vraag is over tin. Ga er eens voor zitten en stuur ons iets op.

Het komt de inhoud van De Tinkoerier ten goede en het is de beste garantie voor de continuïteit van ons geprezen blad.

Tot ziens in het Amsterdams Historisch Museum op 4 november a.s. en een prettige vakantie met misschien wel een "tinvondst", die u in de volgende Tinkoerier wilt bespreken.

Opmerking: Mening en feiten, zoals die door auteurs worden weergegeven, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de redactie.

VERSLAG LEDENBIJeenKOMST
NOORDBRABANTS MUSEUM, 's-HERTOGENBOSCH
d.d. 1 APRIL 1995

Aanwezig: 40 leden en introducés.

De heer Vermet, conservator van het museum, heet de aanwezigen welkom en zegt het bijzonder op prijs te stellen dat de vereniging het museum voor haar bijeenkomst heeft uitgekozen. Na een door het museumrestaurant uitstekend verzorgde koffietafel, start om 13.15 uur de bijeenkomst in de door het museum ter beschikking gestelde vergaderzaal, alwaar een ieder door de voorzitter wordt welkom geheten.

Gestart wordt met de officiële ledenvergadering. De voorzitter vraagt de vergadering dispensatie om de jaarvergadering pas in de najaarsvergadering in Amsterdam (4 november 1995) te houden. Deze dispensatie wordt door de vergadering verleend. Medegedeeld wordt verder, dat besloten is de geplande tinexpositie uit te stellen tot 1998. Na overleg in het bestuur en met de directie van het Museum Commanderie van St. Jan, is hiertoe besloten omdat de voorbereidingstijd anders te kort zou zijn. Ook inzake de sponsoring dient eerst meer zekerheid verkregen te worden.

Hierna houdt de heer H.J.E. van Beuningen een interessante lezing over laat-middeleeuwse insignes. Hij gaat daarbij in op de achtergronden van het ontstaan van deze insignes, waar en wanneer ze gedragen werden en de grote verscheidenheid van afbeeldingen, zowel religieus als profaan. Aan de hand van een groot aantal dia's wordt zijn betoog verduidelijkt en wordt op details gewezen. Vooral door de dia's worden de prachtig uitgewerkte details van de vaak zeer kleine insignes heel duidelijk zichtbaar.

Na de lezing van de heer Van Beuningen wordt overgegaan tot de bespreking van door de leden meegebrachte voorwerpen. Hoewel slechts een klein aantal voorwerpen is meegebracht - het bestuur hoopt dat bij komende bijeenkomsten meer leden één of meer voorwerpen uit hun collectie ter bespreking zullen meebrengen - zijn hierbij een aantal interessante stukken. O.a. worden getoond een onlangs in Antwerpen gekochte Nijmeegse stadskan, een praktisch uniek stuk in een particuliere collectie, een vijftiende-eeuwse pelgrimsfles, een Antwerps stapelbekertje, een bekertje (?) en een tinnen- en houten teljoor bij elkaar gevonden in Rotterdam.

Na de theepauze toont de heer Vermet een selectie van een twintigtal tinnen voorwerpen uit de collectie van het museum, waarbij hij een beknopte toelichting geeft over elk stuk afzonderlijk. Hierbij bevinden zich o.a. twee Nijmeegse gildekannen, een Bossche stadskan, een Duitse gildekan en gildebokaal, een "Bossche" kan, een teljoor met inscriptie en een Jan Steenkan van de tinnegieter Jasper Cras uit Den Bosch. De Jan Steenkan, een weinig voorkomend klein model, behoeft nodig restauratie.

De heer Beekhuizen biedt spontaan aan deze restauratie voor zijn kosten te laten uitvoeren door de heer Van Rijn. De heer Vermet neemt dit graag aan en bedankt de heer Beekhuizen namens het museum.

Hierna sluit de voorzitter de bijeenkomst en, na nog medegedeeld te hebben dat de najaarsbijeenkomst zal plaatsvinden op zaterdag 14 november a.s. in het Amsterdams Historisch Museum, dankt hij alle aanwezigen, met name de sprekers, voor hun aanwezigheid en wenst hen wel thuis.

EEN NOORDNEDERLANDSE MAJOLICA SCHOTEL MET TWEE TINNEN KANNEN
B. DUBBE

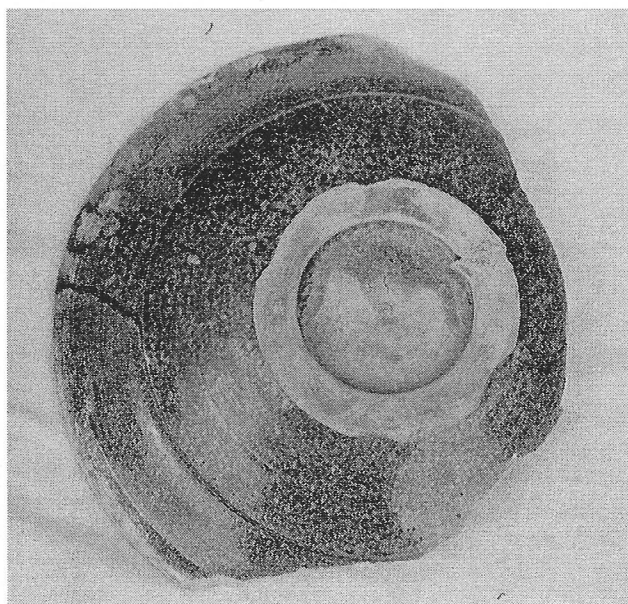
In de catalogus "Keur van Tin uit de havensteden Amsterdam, Antwerpen en Rotterdam" is bij de inleiding een zich in een particuliere collectie bevindende, Delftse aardewerk schotel afgebeeld. Op het plat van deze schotel is de patroonheilige van de smeden en tinnegieters, St.-Eloy, afgebeeld, terwijl de rand versierd is met een aantal tinnen voorwerpen ¹⁾. Naast de heilige zijn rechts van hem een lampet met kan en links een pijpkan (zgn. Jan Steenkan) opgesteld. Daaronder is de naam van de plateelbakker Claes Jansz Messchaert, de man die de schotel heeft vervaardigd, en het jaartal 1653 gepenseeld. Deze Messchaert was een telg uit een geslacht van tinnegieters, afkomstig uit Meenen in Westvlaanderen, dat zich omstreeks 1578 voor het eerst in Haarlem vestigde. Later zijn van ca. 1629 tot 1744 te Rotterdam verscheidene tinnegieters Messchaert werkzaam geweest.

Dergelijke schotels met afbeeldingen van tinnegieters, van tinnegieterijen of van de daar gegoten produkten zijn waarschijnlijk uiterst zeldzaam en de hier afgebeelde schotel werd dan ook als een eenling beschouwd.

afb. 1

Er blijkt echter een voorganger te bestaan. Niet lang geleden kreeg ik een groot fragment van een schotel ten geschenke (afb. 1), daterend uit het eerste kwart van de zeventiende eeuw en gemaakt in majolica techniek. De diameter ervan bedraagt ca. 27 cm. Hij is op een proen gebakken en heeft een geelkleurige scherf. Dit voorbeeld van Noordnederlandse majolica is aan de voorzijde bedekt met opaak tinglazuur waarop de decoratie werd aangebracht. De achterkant is met doorzichtig loodglazuur overtrokken. De schotel heeft een brede standring (afb. 2).

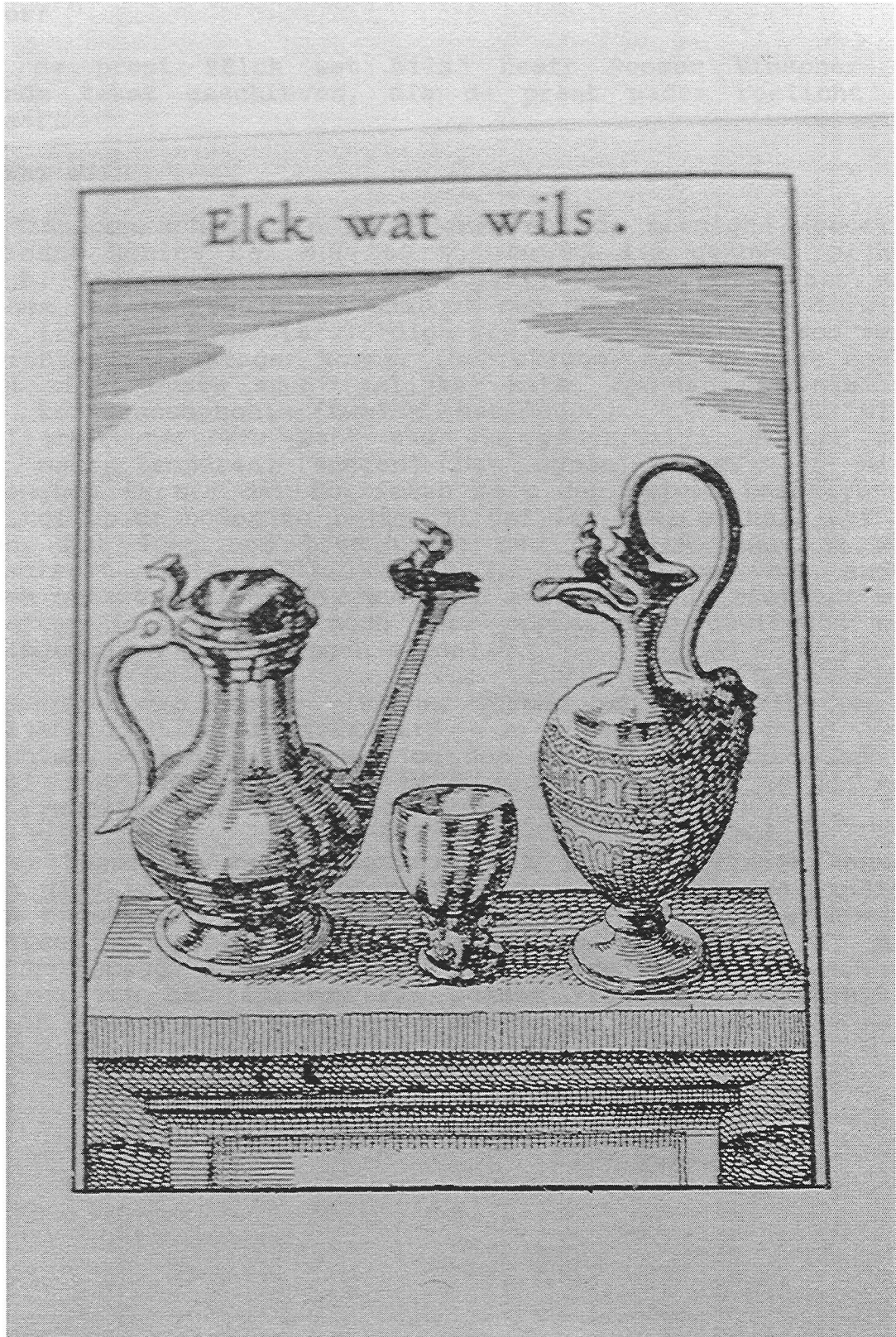
afb. 2

De in blauw uitgevoerde voorstelling op het plat van de schotel bestaat uit een grondvlak, waarop links een tinnen pijpkan staat en rechts een uit hetzelfde materiaal gegoten lampetkan. Tussen beide kannen staat een glas. De rand bestaat uit gestileerd bladwerk met boogjes daartussen.

De decoratie op zich is niet zo verbazingwekkend. Immers op de schotel uit 1653 komen ook een pijp- en lampetkan voor. Wat echter wel bijzonder genoemd moet worden, is het feit dat de voorstelling is gekopieerd naar een prent van Claes Jansz Visscher (1578-ca. 1660), die voorkomt in het "Tweede Schock" (= zestigtal) nr. 1 van de "Sinnepoppen" door Roemer Visscher (1547-1620), een emblematabundel, die in 1614 werd uitgegeven door Willem Jansz Blaeu (1571-1638) " 't Amsterdam, op 't water inde Sonnewyser" (afb.3). Deze prent, die als tekst draagt "Elck wat Wils", is tevens afgedrukt op de titelpagina van de "Sinnepoppen" ²⁾.

Het embleem verduidelijkt door middel van een afbeelding, al of niet voorzien van een tekst, zinnebeeldige begrippen met een bepaalde strekking of lering. De emblemata, tijdens de renaissance ontstaan in Italië, kregen in de Nederlanden een geheel eigen karakter, omdat de onderwerpen ontleend werden aan het alledaagse leven ³⁾.

afb. 3

Een van de meest bekende beoefenaren van dit genre is Jacob Cats (1577-1660) geweest, die wegens de in zijn emblemata tot uiting gebrachte levenswijsheden de bijnaam van "Vader Cats" verwierf ⁴⁾.

Onder de prent "Elck wat Wils" heeft Roemer Visscher de volgende tekst geschreven, die de prent nader toelicht en verklaart:

ELCK WAT WILS

Dese Sinnepop schijnt te accorderen met de meenighe Agesilai (Spartaans koning ca. 400-360 v. Chr.), die gekoren zijnde Koningh, in een waerschap (feestmaal) Wetten gaf, waer nae elck hem had te reguleren: gheboot den Schencker, soo de wijn koever (redelijk) en overvloedigh was, elck te gheven soo veel hy eyschte: maer sooder kommer (gebrek)was, dat hy elck soude gheven zijn juyste even (gelijke) mate, op dat hem niemand hadde te misnoeghen: 'twelck het woordt: ELCK WAT WILS duydelijck uytdruckt: want als een yeder zijn beecker met water mach temperen (mengen) nae zynen smake, (en niet ghedwonghen is nae der Duytschen aert den selven bescheyt te doen (tot op de bodem te ledigen): dat is, heel of half uyt te suypen, het lust hem ofte niet) soo is elck waerlijk wel ghetracteert (behandeld). Soo mach dan dit op veel ander dinghen ghebruyckt worden, daer men met overdaedt niemandt wil overlasteren (overladen), noch door onghelijcke deelinghe een leep oogh maken (schele ogen maken) ⁵⁾.

Deze woorden van Roemer Visscher vormen een aansporing om de redelijkheid, verdraagzaamheid en rechtvaardigheid te betrachten, waarbij de prent en dus ook de afbeelding op de schotel, het schenken van de wijn en het eventuele mengen met water symboliseert.

De hier besproken majolicaschotel met de beide tinnen kannen en het glas is ongetwijfeld bestemd geweest om aan de wand te worden opgehangen. In feite had hij dezelfde functie als de wandborden met stichtelijke spreuken in onze tijd. In dit geval herinnerde hij de zeventiende-eeuwse beschouwer aan de strekking van het embleem van Roemer Visscher, namelijk om ieder te geven "zijn juyste even mate".

Noten

1. B. Dubbe, Inleiding cat. Keur van Tin uit de havensteden Amsterdam, Antwerpen en Rotterdam, Antwerpen 1979, p. 16.
2. L. Brummel, Sinnepoppen van Roemer Visscher, 's-Gravenhage 1949, p. 62.
3. L. Brummel, (zie noot 2), p. VII-XXXV. en P.J.Meertens, Nederlandse Emblemata, Leiden 1983, p. 9-15.
4. Zijn werken genoten grote bekendheid o.a. Houwelyck (1625), Spiegel van den ouden ende nieuwen tijdt (1632), Trou-Ringh 1637 enz.
5. Zie voor de verklaring der woorden L. Brummel (zie noot 2), p. 197.
De schilder Jan Simonsz Torrentius (1589-1644) heeft hetzelfde thema behandeld en daarbij op een stilleven, dat zich in het Rijksmuseum bevindt, een glas wijn tussen een tinnen pijpkan en een greskruik afgebeeld. Zie ook Cat. Rijksmuseum Amsterdam, Dawn of the Golden Age, Nothern Netherlandisch Art 1580-1620, Amsterdam 1993-'94, p. 605, cat. 277 en p. 290.

EEN RIJKE BOSSCHE TINNEGIETER UIT DE LATE MIDDELEEUWEN VERMAAKT
ZIJN TINNEGIETERIJ AAN ZIJN NEEF.
T. KOOYMAN

Op het gemeentearchief van 's-Hertogenbosch, archief Tafel van de Heilige Geest ¹⁾ kwam ik een tot nu toe nog onbekende Bossche tinnegieter uit de tweede helft van de 14e eeuw tegen. Niet de man zelf, maar zijn naam zoals u zult begrijpen. Anders had ik hem zeker ook naar de door hem gebruikte tinmerken gevraagd. En wie zijn collega's waren. Hoe het ambacht werd uitgeoefend en nog veel meer.

Maar laat ik terugkomen op de archiefstukken van de Tafel van de Heilige Geest (bewerkt door dr. Ton Kappelhof, voorheen archivaris van de Godshuizen). Naast een grote hoeveelheid stukken die handelen over de verwerving en het beheer van onroerende goederen van de Tafel wordt er ook gesproken over het stichten van "nieuwe spynden". Drie grote weldoeners worden met name genoemd. Eén van hen is JAN SCRAGHE (anno 1405, nr's 1389, 1390 en 1393).

Scraghe, poorter van 's-Hertogenbosch, woonde in de Zadelmakersstraat (thans Schapenmarkt) en was van beroep TINNEGIETER.

Hij bezat naast vele goederen in Stad en Meierij het complex huizen en gebouwen, dat was ontstaan uit de Jodenpoort, één van de drie grote poorten in de oudste stadsomwalling van 's-Hertogenbosch.

Toen deze poort in de 14e eeuw zijn militaire functie verloor, werd hij geschikt gemaakt voor bewoning, zoals dat ook gebeurde met de oude Leuvense Poort.

In het testament bij zijn overlijden rond Nieuwjaar 1406 schonk hij een omvangrijk pakket goederen aan de Tafel van de Heilige Geest en stichtte hij een wekelijkse "winterspynde". Deze "spynde" bestond hieruit, dat tussen 1 november en 1 mei iedere zondag 150 liter witte erwten, 1 mengele per persoon, uitgedeeld diende te worden aan de armen, die door de Tafel van de Heilige Geest bedeed werden. De huisarmen en zij die woonden in kloosters en andere conventen werden nadrukkelijk uitgesloten.

Opvallend groot is in deze tijd het vertrouwen dat veel Bosschenaren hebben in de soliditeit en het organisatievermogen van de Tafel. Personen die in hun kwaliteit als executeur van een testament "spynden" moeten organiseren droegen deze taak vaak over aan de meester van de Tafel.

Maar wat maakt het testament van Jan Scraghe nu voor ons zo interessant?

Wel, in de eerste plaats de naam van de tinnegieter. Nu wij een naam hebben, de woonplaats weten en de periode kennen, is het zeker niet ondenkbaar, merken die aan genoemde criteria voldoen aan hem toe te schrijven.

Mits bij dergelijke speculatieve herleidingen de betrekkelijkheid ervan voorop blijft staan ²⁾.

En vervolgens het feit, dat hij tevens "het canghietersambacht en de ghetouwe" (onder ghetouwe wordt verstaan het gereedschap en de vormen voor het kanghietersambacht) vermaakt aan zijn neef Henrick van Berlikem.

Het vermaken van het gereedschap en de vormen behoeft geen nader betoog.

Het vermaken van het kanghietersambacht wel.

Het feit, dat dit zo uitdrukkelijk wordt vermeld zou dus belangrijk kunnen zijn.

Het is goed mogelijk dat zonder deze vermelding Henrick van Berlikem waarschijnlijk niet bevoegd zou zijn geweest het kanghietersambacht uit te oefenen.

Nu verkreeg hij, naar mijn mening, dit recht wel.

Hij zou daardoor de werkplaats en het kanghieterslidmaatschap hebben kunnen overnemen.

Een opvolging dus.

En wel in dezelfde plaats waar Scraghe het ambacht had uitgeoefend, 's-Hertogenbosch.

Om deze veronderstelling bevestigd te zien, zouden de poorterboeken misschien uitsluitel hebben kunnen geven. Maar in 's-Hertogenbosch zijn deze boeken er pas vanaf 1470.

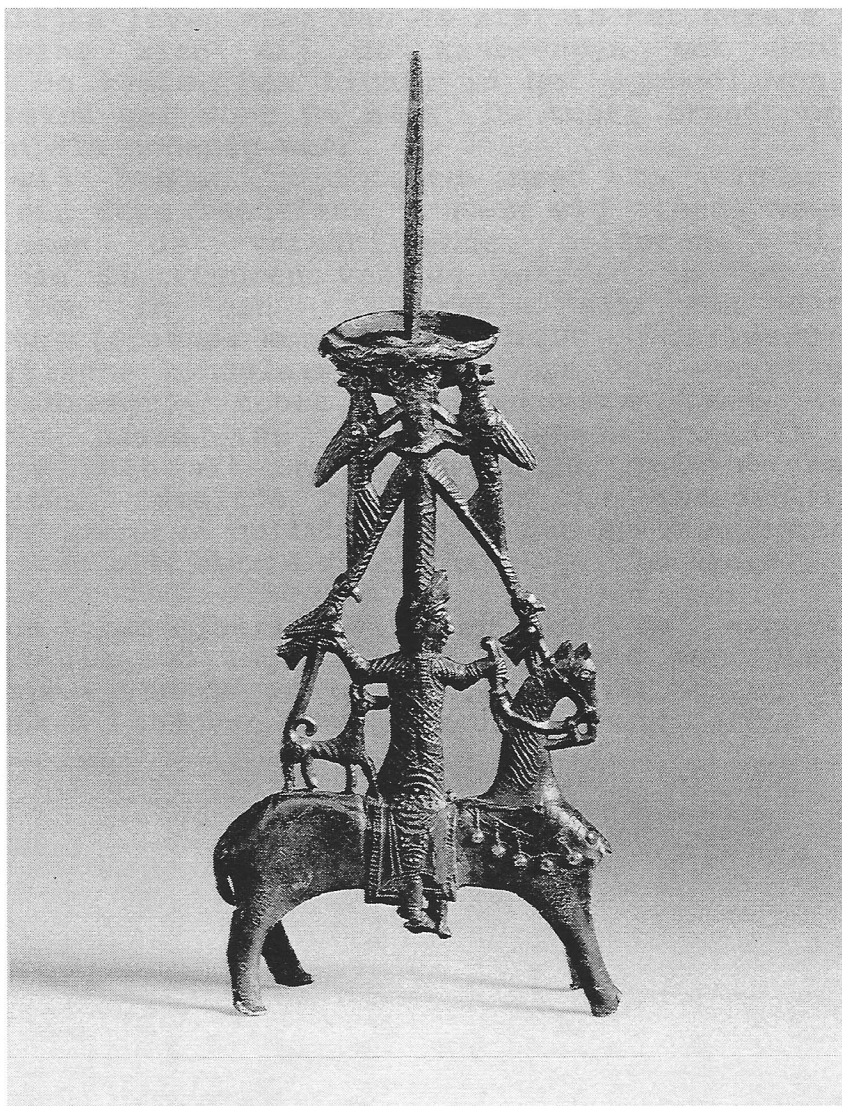
Toch wordt mijn mening wel versterkt door het feit dat Henrick van Berlikem, den cangieter, op 8 juni 1409 het huis gelegen te 's-Hertogenbosch op de hoek Vughterstraat/Achter het Verguld Harnas, ongeveer tegenover het huis waar Jan Scraghe gewoond had, voor een kwart kocht ³⁾.

Noten

1. Archief Godshuizen 's-Hertogenbosch; archief Tafel van de Heilige Geest; regesten van oorkonden deel V nr's 1261 - 1473 (1400 - 1409).
2. H.J.J. Leenen; Zoeken naar Nederlandse meestertekens, De Tinkoerier 1994, nummer 1, pag. 24.
3. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch; Index Bosch' Protocol, inventarisnummer 1186, f. 398 r, boekjaar 1408 - 1409.

TWEE OPGEBAGGERDE VROEG MIDDELEEUWSE KANDELAARTJES
P. REIJGERSBERG

Het eerste te bespreken tinnen kandelaartje (afb. 1) werd, naar men ons mededeelde, in het begin van deze eeuw opgebaggerd uit de voormalige stadsgracht te Lille (Rijssel).

afb. 1

Het is behalve zijn buitengewone ouderdom, eind 12e eeuw, en relatief gave staat, interessant te noemen om de naar onze mening belangwekkende iconografische achtergrond.

In de hoofdvorm is een driehoek weergegeven waarbij te denken valt aan de piramiden, pagodes (Oosterse cultuur) en de Heilige Drieëenheid uit de Christelijke cultuur.

Als basis zien wij een paard, dat met zijn vier voeten op de aarde staat. Op het paard zit een ridder met zijn hond (trouw) en zijn valk (jacht), als teken van de strijd hier op aarde. Voor de vogel boven de hond kunnen wij vooralsnog geen verklaring geven.

In de cultuur van de Vikingen vertegenwoordigt de adelaar de verziende geest van Odin, die, net als een sjamaan (priester), bij het ontstijgen aan de menselijke vorm de geest van een dier aanneemt om volledig vrij door de geestenwereld te kunnen reizen.

De twee andere vogels zijn waarschijnlijk pauwen, die het zinnebeeld der onsterfelijkheid weergeven. Pikkend aan de vruchten van de levens- of paradijsboom geven zij het onvergankelijke leven weer van de ziel in het Hemels paradijs. Als bekroning zien wij de kaarsenpen met daaronder de vetvanger. De kaars, het Licht, is het symbool van Christus, die zijn leven gaf voor de mens. De kaars brandt op en geeft het sterven als zodanig weer.

Naarmate wij hebben geprobeerd meer te vinden over de symboliek van deze kandelaar, kwamen wij steeds meer relaties tegen tussen de verschillende culturen. Wij vonden gelijkenissen in figuren van de paarden op het tapijt van Bayeux ¹⁾ en in een illustratie uit één der Beatushandschriften (Spaanse monnik) rond 1100 geschilderd ²⁾.

Ook de Keltische kandelaar, in de vorm van een paard dat het zonnewiel draagt, toont overeenkomsten met het haast karikaturale paard van onze kandelaar ³⁾. Dit Keltische kandelaartje komt uit Spanje en dateert uit de eerste eeuw voor Christus. Dezelfde karikaturen van paarden vinden wij terug in de Oosterse cultuur uit de Han en Tang periode en bij de Seldzjoeken uit Perzië (11e t/m einde 13e eeuw).

Het tweede kandelaartje, gelet op de zwaarte ervan, vervaardigd uit een legering met een hoog percentage lood is volgens opgave van de verkoper vlak na de oorlog gevonden in het Verdronken Land van Saafdinge in Zeeland (afb.2).

afb. 2

Het stelt een liggende leeuw voor met op zijn rug een stam, die uitloopt in een trompetvormige lekschaal. Op de lekschaal staat een conische pen, die de kaars moet dragen. In de vele boeken over kandelaars die tot onze beschikking staan, wordt

gesproken over bronzen dierkandelaars. Van de Kelten tot de gotiek komen hoofdzakelijk penkandelaars ter sprake, vervaardigd uit brons. Een tinnen kandelaar in deze vorm zijn wij tot op heden niet tegengekomen. Op grond van vergelijkingen in de literatuur met bronzen exemplaren ⁴⁾ mag worden aangenomen dat het hier gaat om een 13e eeuwse kandelaar met als oorsprong West-Europa.

Aan de patina is duidelijk te zien, dat het kandelaartje in zout water heeft gelegen. Ook afdrucken van zeepokken zijn nog duidelijk zichtbaar.

Over de leeuw als symbool in deze kandelaar, durven wij ons niet geheel met zekerheid uit te spreken. Daarom noemen wij enige mogelijkheden, zo wordt de leeuw in verband gebracht met de Verrijzenis van Christus, of ook wel met de leeuw die zijn welpen na drie dagen door zijn gebrul tot het leven terugroept.

De koning der dieren is zowel het beeld van het goede van God en van Christus, als van het boze van de duivel. Leeuwbasementen aan Romaanse kerkportalen kunnen het zinnebeeld van de duivel zijn en bovendien de functie bekleden van bewakers van de ingang. De leeuw zou met open ogen slapen.

Er zijn volgens ons in ieder geval twee verklaringen mogelijk, te weten:

- De Leeuw waakt over het Licht (God) en
- Het Licht (God) overheerst de duivel (leeuw).

Het is echter niet onmogelijk, dat deze vorm van kandelaar overgekomen en/of overgenomen is uit een andere cultuur, waar er misschien een geheel andere betekenis aan werd gegeven. Immers de West-Europese cultuur heeft veel, overgenomen uit de cultuur van de Islam, die op haar beurt waarschijnlijk veel van hun vormgeving hebben ontleend aan de Sassaniden.

Wij zullen er wellicht nooit achter komen, wat men precies heeft willen weergeven in deze kandelaars. Onze verklaringen zullen louter hypothetisch blijven. Het is misschien daarom, dat wij geboeid bezig blijven met het verleden, maar we zullen erin moeten berusten, dat er altijd vragen onbeantwoord zullen blijven.

Noten

1. B. Dubbe, Tin en Tinnegieters in Nederland, Lochem 1978, blz. 175.
2. D. Talbot Rice, De glorie der Middeleeuwen, I, Den Haag 1965, blz. 193.
3. R. Cook, Tree of life, Symbol of the centre, Londen 1974, fig. 54.
4. Isuzsa Lovag, Mittelalterliche Bronzekunst in Ungarn, Boedapest 1979, fig. 23,24 en 27.

TINNEN INHOUDSMATEN EN HUN IJKMERKEN REDACTIE

Van de redactie van het tijdschrift "METEN & WEGEN", het periodiek van de Gewichten en Maten Verzamelaars Vereniging (GMVV), ontvingen wij onderstaande twee brieven:

Redactie GMVV
Gewichten en Maten Verzamelaars Vereniging

R.J. Holtman
Boomgaardweg 56
3984 KK Odijk
tel. 03405-70246

Odijk, 14 mei 1995

Nederlandse Tinvereniging
p/a dhr. H. Wustenhoff
Koppelland 11
1391 EV Abcoude

Geachte heer Wustenhoff,

Via Alexandra van Dongen, als conservatrice verbonden aan Museum Boymans-Van Beuningen, ontving ik de tip om me met u in verbinding te stellen. Als verzamelaar van maten en gewichten ben ik al vele jaren bezig met o.a. het verzamelen van fabrieksmerken. Op het gebied van de tinnen inhoudsmaten raken onze interessegebieden elkaar.

Van de tinnen inhoudsmaten – en dan met name de voormetrische – is veelal wel vastgelegd door wie ze zijn gegoten, maar het determineren van de ijkmerken en het bepalen van de inhoud is daarbij achtergebleven. Van de metrische tinnen inhoudsmaten zijn de ijkmerken bekend, hierdoor kunnen werkzame periodes van tingieters vrij nauwkeurig worden vastgesteld. Soms wordt een tinmerk gevonden dat een aanvulling kan zijn op de bestaande literatuur.

Om een idee te geven van de gevonden merken op metrische tinnen inhoudsmaten:

Op voormetrische tinnen inhoudsmaten vond ik o.a.:

Omwille van de ruimte beschrijf ik deze in Friesland gebruikte merken verder niet.

Dit is slechts een selectie en wel het verwerkte fotomateriaal. In m'n foto-archief ligt nog meer te wachten. Mijn methode van merken tekenen is vrij arbeidsintensief, vergeleken met de methode van het beroeten van een merk en het daarna met plakplastic afnemen.

Het meten van de inhoud van de metrische tinnen inhoudsmaten hoef ik niet uit te voeren; de afmetingen en de toegestane afwijkingen werden vrij nauwkeurig vastgelegd. Het meten van de voormetrische maten is vaak moeilijker door de veelal buikige vormgeving. Zulke metingen verricht ik met behulp van koolzaad; een fijn bolvormig zaad. Deze metingen zijn noodzakelijk om te kunnen bepalen uit welke stad of streek een inhoudsmaat afkomstig is, mochten tinmerken en ijkmerken niet voldoende uitsluitsel geven. Bovendien kan de inhoud een factor zijn in het dateren van het voorwerp.

Naast het bepalen van de inhoud hebben ook de ijkmerken op de voormetrische tinnen inhoudsmaten mijn aandacht. Over het stedelijke ijkwezen is maar weinig gepubliceerd, en dan met name gebaseerd op de archieven. Een vermelding van de vormgeving van de gebruikte ijkmerken is zeldzaam. Onder andere in het boek *Met en wegen in Friesland* (1994) zijn de archiefgegevens gecombineerd met de gevonden ijkmerken. Dit is slechts het begin, omdat Wassenbergh's *Het oude tingietersbedrijf in Friesland* een goed uitgangspunt biedt met een overzicht van de namen van de tingieters in die provincie. Deze tingieters maakten (en ijkten soms) ook loden gewichten, die dankzij de lijst van Wassenbergh kunnen worden gedetermineerd. Het is echter niet altijd zeker dat de merken, gebruikt op loden gewichten, ook zouden zijn gebruikt als keurmerk op tin. Voorbeelden van deze (stads)merken laat ik hier achterwege, slechts enkele voorbeelden om de verbinding tussen tinwerk en loden gewichten te demonstreren:

Leeuwarden, samen met een tinmerk afgeslagen op een 16e eeuwse loden gewicht.

en 17x9.

Sybrandus Geerts Faber te Franeker, begeleidende eerste jaartallen 1715

Zijdelings interessant zijn de loden of tinnen plaatjes met daarop de tinmerken (ijkmerken?) van tingieters. Ook hiervan zal ik nu geen afbeeldingen geven.

Terug naar het begin. Is het interessant voor uw vereniging om hiermee te starten? Weet u literatuur waarin inhoud en/of ijkmerken van de tinnen inhoudsmaten consequent wordt vermeld? Bestaat er interesse in het publiceren van de tinmerken?

Met vriendelijke groeten,

R.J. Holtman

Redactie GMVV
Gewichten en Maten Verzamelaars Vereniging

R.J. Holtman
Boomgaardweg 56
3984 KK Odijk

Odijk, 28 mei 1995

Nederlandse tinvereniging
p/a dhr. J.E. Wustenhoff
Koppelland 11
1391 EV Abcoude

Geachte heer Wustenhoff,

Bedankt voor het toezenden van een exemplaar van *De tinkeurier*. Het geeft me een indruk van de diversiteit aan onderwerpen en de diepgang daarvan. M'n complimenten voor de goed gerasterde foto's. Uiteraard beschik ik over *Tin en tinnegieters in Nederland en Keur van tin*.

Met betrekking tot het weergeven van (tin)merken bemerk ik verschillende stromingen:

- 1 gerasterde foto; tot op zekere hoogte kan daaruit een lijntekening van het merk worden afgeleid. Dit heeft o.a. te maken met de sleetsheid van het merk en de belichtingshoek. Hoe fijner het raster, hoe meer detail.
- 2 uit de vrije hand getekend (lijntekening).
- 3 met potlood afgewreven (grijstinten), m.b.v. een fijn raster goed te reproduceren in drukwerk.
- 4 beroeten van het merk, waarna met plakplastic een „afdruk” kan worden genomen (zoals T.J. Dangis dat doet).

Slechts methode 3 en 4 garanderen een tekening van het merk die 1:1 is. Ik weet niet hoe belangrijk het is om een merk exact 1:1 te hebben. Een sleets merk zal met methode 4 geen goed resultaat opleveren. Naast bovenstaande methodes is nog denkbaar:

- 5 carbonloos doorschrijfpapier voor het afwrijven van een merk (de „carbon”kant boven).
- 6 een merk fotograferen, de foto op een lichtbak overtekenen op kalkeerpapier; dit scannen en digitaal bijwerken. De verhoudingen in het merk komen zo tot hun recht. De schaal is altijd weer terug te brengen tot 1:1 (mits de afmeting van het merk bekend is of een centimeter op de foto is meegefotografeerd).
- 7 een nieuwe ontwikkeling is het gebruik van een industriële taster. De „oude” exemplaren beroeren letterlijk het oppervlak, wat beschadigingen kan opleveren. Een nieuwe ontwikkeling is een taster die aanrakingsloos werkt en ook zeer kleine oppervlakten kan opmeten.

Het tijdschrift 'METEN & WEGEN' verschijnt reeds meer dan twintig jaar, vier maal per jaar, 24 pagina's per uitgave, momenteel in een oplage van 450 stuks. Als redacteur beschik ik niet over extra exemplaren van elke uitgave; over enkele weken kunt u echter een exemplaar van mij tegemoet zien. Over tin en tingieters is in dit tijdschrift nog niet zoveel geschreven, voornamelijk draait het om voormetrische zaken zoals geijkte tinnen inhoudsmaten (Groningen, Zierikzee) en loden gewichten met tingietersmerken.

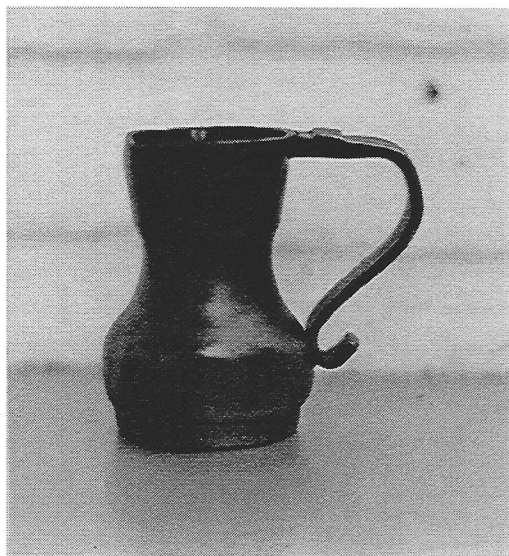
Op m'n verzoek tot het opmeten van tinnen inhoudsmaten en het uittekenen van de ijkmerken wacht ik gaarne uw reactie af.

Met vriendelijke groeten,

R.J. Holtman

Een groot deel van onze leden heeft tinnen maten of maatkannen in zijn of haar verzameling, wellicht zijn er zelfs leden die zich op dit gebied gespecialiseerd hebben.

De redactie van De Tinkoerier staat dan ook positief tegenover het initiatief van de GMVV, zeker voor wat betreft voor-metrische maten. Leden die ook geïnteresseerd zijn en bereid zijn mee te werken aan het voorgestelde project, verzoeken wij dit bij ons kenbaar te maken. Indien hiervoor inderdaad belangstelling bestaat, zullen wij contact opnemen met de GMVV voor verdere details en opzet van het project en nagaan hoe wij hierin kunnen samenwerken.

Afb. 1

Amsterdams maatje (h. 7,2 cm), 17e eeuw. Op de rand twee ijkmerken waaronder stadswapen van Amsterdam. Maatpegel. Inhoud 0,075 liter = $\frac{1}{2}$ mutsje.

Afb. 2

Ijkmerken op een 18e eeuwse Rembrandtkannetje

EEN KAN, TWEE VERSCHILLENDE MERKEN
J.F.H.H. BEEKHUIZEN

De meeste Hollandse kannen zijn éénmaal gemerkt, en wel of op de buitenkant van de bodem, of op het handvat, of aan de binnenkant van het deksel. De "Rembrandtkan" daarentegen is vaak gekeurd aan de buitenkant van het deksel, in het medaillon.

De kan (hoogte 24 cm), die ik onlangs in handen gekregen heb, heeft twee "verschillende" merken (afb. 1).

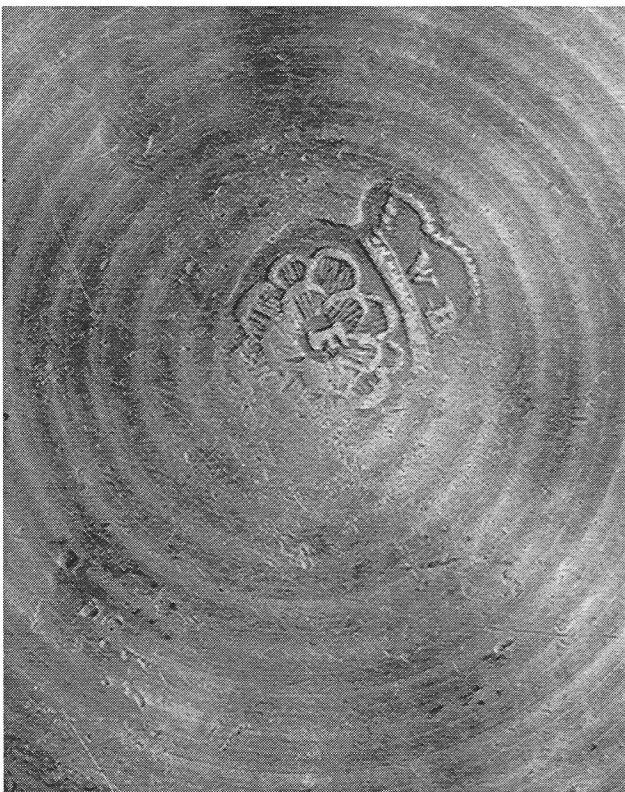

afb. 1

Eén merk, in de vorm van de gekroonde roos met de gieters-initialen "WB" en de letter "F" in het hart van de roos (F voor fijntin), staat op de buitenkant van de bodem (afb. 2) en behoort toe aan de Bredase tinnegieter Wijnand Beens "Eijndhoviensis". Hij is werkzaam vanaf het einde van de 18e eeuw tot het begin van de 19e eeuw ¹⁾.

Aan de binnenkant van het deksel staat het merk met de naam "A.G. Beens Breda" van de eveneens uit Breda afkomstige tinnegieter Alexander Gerardus Beens, de zoon van Wijnand Beens (afb. 3).

Deze A.G. Beens werd geboren in 1791, huwde in 1829 en overleed in 1875 ²⁾.

afb. 2

afb. 3

Met betrekking tot de vervaardiging van deze kan zijn er verschillende mogelijkheden.

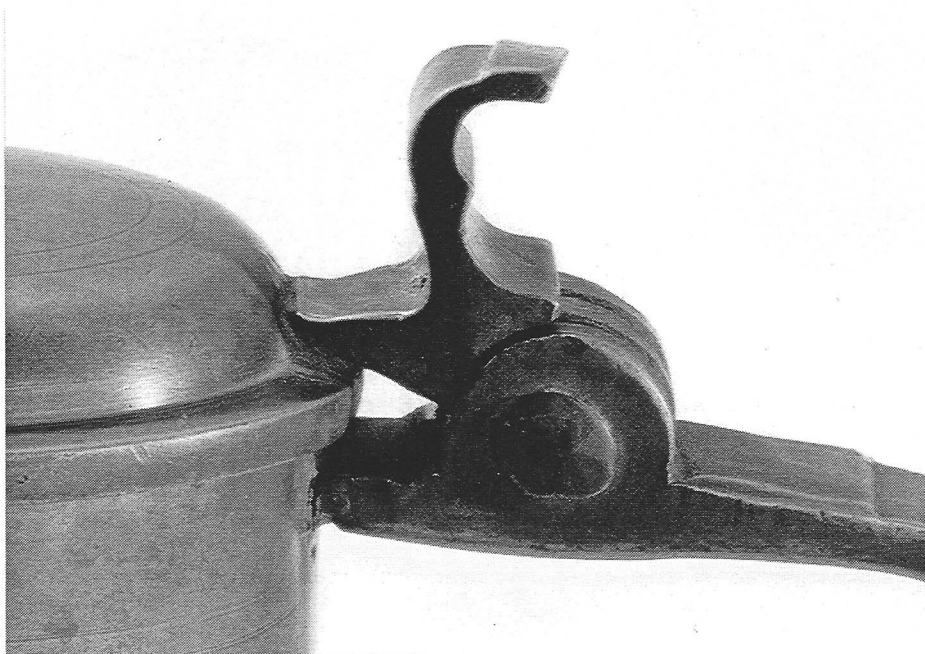
Het kan zijn dat vader en zoon tezamen en tegelijkertijd aan de kan gewerkt hebben. Immers Wijnand Beens heeft gewerkt tot het begin van de 19e eeuw. Maar dan moet de vader nog geleefd hebben na 1829, het jaar waarin A.G. Beens huwde. Het was dikwijls gebruikelijk dat de tinnegieter in het jaar van het huwelijk ook meester werd.

Het is ook mogelijk dat de kan vervaardigd is door de zoon alleen. Hij kan een door zijn vader in voorraad gegoten en gemerkt kanlichaam gebruikt hebben en zelf een deksel daarbij gegoten hebben.

In dat geval is het duidelijk dat het kanlichaam ouder is dan het deksel en de kan dus is "samengesteld" na 1829.

De buitenkant van de bodem en de binnenkant van het deksel vertonen een verschillend patroon van draairingen (afb. 2 en 3), mogelijk veroorzaakt door het gebruik van verschillende draaibanken, alhoewel verondersteld mag worden dat Beens junior de werkplaats van zijn vader overgenomen heeft met alle vormen, machinerieën e.d.

De draairingen, die als versiering zijn aangebracht op de buitenkant op de kan en op het deksel, zijn aan elkaar gelijk. De aanzet van het deksel aan de duimrust is tamelijk afwijkend van dat wat men doorgaans aantreft bij andere en vroegere Hollandse kannen. Ook de verhoging op het handvat is eerder uitzondering dan regel (afb. 4).

afb. 4

Deze kan is een aardig voorbeeld van een stukje historie uit één tinnegietersfamilie. Verder kan men stellen dat een dergelijke kan met twee "verschillende" merken betrekkelijk weinig voorkomt.

Noten

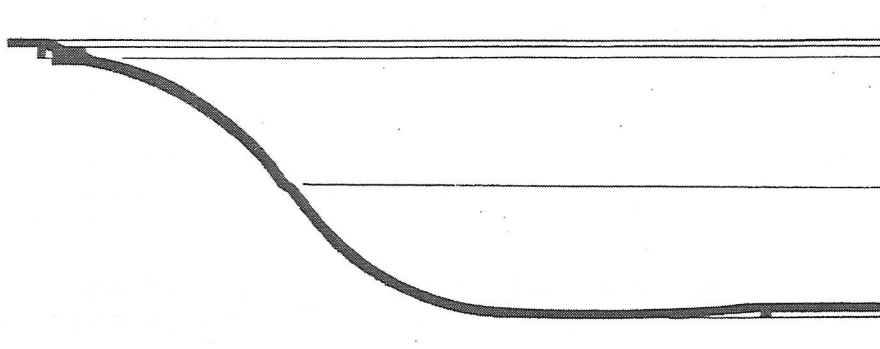
1. B. Dubbe, Tin en Tinnegieters in Nederland, Lochem 1978, blz. 336, fig. 246.
2. Ibidem, blz. 336, fig. 245.

WAT IS HET EN WIE IS DE MAKER?
G.GROENENDIJK

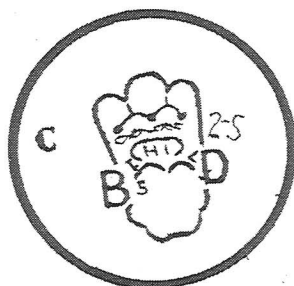
De hierbij afgebeelde schaal is gezien de oppervlakte-gesteldheid vrijwel zeker een bodemvondst.

Waarschijnlijk heeft deze schaal een religieuze functie vervuld, bijvoorbeeld die van doopvont. De middellijn is circa 255 mm en de hoogte circa 38 mm. De schaal is dunwandig. Vormgeving en afwerking zijn mooi te noemen. Zoals in de getekende doorsnede is te zien, heeft de schaal aan de onderkant van de rand een merkwaardig profiel.

Denkbaar is dat hij in een smeedijzeren console heeft gestaan, zoals is afgebeeld in Cotterell ¹⁾. Aan de onderkant van de bodem bevindt zich om het centrum een verhoogd ringvormig randje waarbinnen een merk is geslagen. Het merk bestaat uit een vaag zichtbare roos die duidelijk is gekroond. Terzijde van de roos staan de initialen B en D.

A. Wassenbergh geeft een afbeelding van een merk van Pieter Nannes uit Leeuwarden, aldaar werkzaam begin 17e eeuw, waar de initialen op soortgelijke wijze zijn aangebracht ²⁾. Uit de tentoonstellingscatalogus "Keur van tin" blijkt, dat deze wijze van merken eind 16e eeuw ook in Rotterdam is toegepast, initialen CD ³⁾. Volgens Dubbe werden dergelijke merken eind 16e eeuw nog geslagen te Leiden ⁴⁾.

Terugkerend naar de schaal is het op grond van het voorgaande niet onmogelijk dat deze is vervaardigd in de 16e eeuw.

Bij nauwkeurige beschouwing is het merk op een nogal bijzondere wijze gedateerd. Duidelijk leesbaar staat namelijk links, op z'n kop, een 1 en daaronder een 5 (in normale stand). Rechts staat eveneens een zeer onduidelijke cijfercombinatie. Mogelijk een 7 op z'n kop en daaronder, schuin door de voorkant van de letter D, een 1. Het laatste kan er op duiden dat de datering apart is ingeslagen. Het zou 1571 kunnen zijn.

Tussen kroon en roos bevinden zich mogelijk bovendien de initialen H en I. Hetgeen er op zou kunnen duiden dat B en D eigenaarsinitialen zijn ⁵⁾. Rechts, terhoogte van de kroon, staat wellicht het getal 25 ingekrast (sterk aangetast).

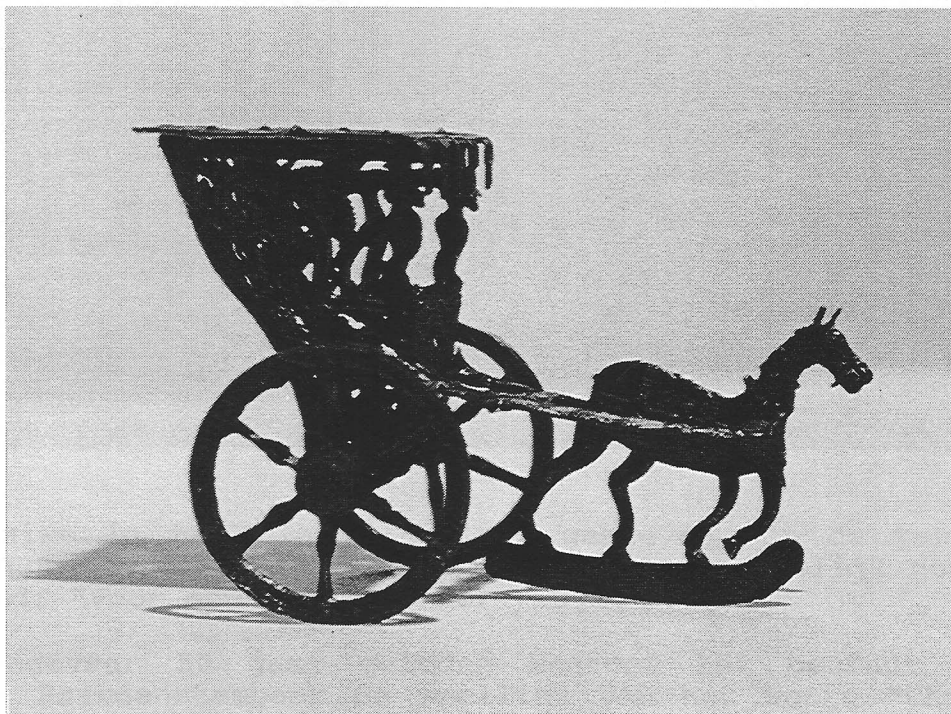
Tenslotte zijn in het centrum aan de binnenzijde van de schaal de resten zichtbaar van een gekroonde roos, die duidelijk een andere is dan die op de achterzijde (zeer vaag).

Noten

1. H.H. Cotterell, Old Pewter, Its makers and marks, Tokyo 1963.
afb. b en c.
2. A. Wassenbergh "Het oude tinnegietersbedrijf in Friesland, in: De Vrije Fries Jg. 37 (1943) blz. 10, fig. 14.
3. Tentoonst. Cat. Keur van Tin uit de drie havensteden Amsterdam, Antwerpen en Rotterdam 1979, pag. 271.
4. B. Dubbe, Tin en Tinnegieters in Nederland 1978, pag. 111.
5. Tent. Cat. Keur van Tin (zie noot 3), pag. 273.

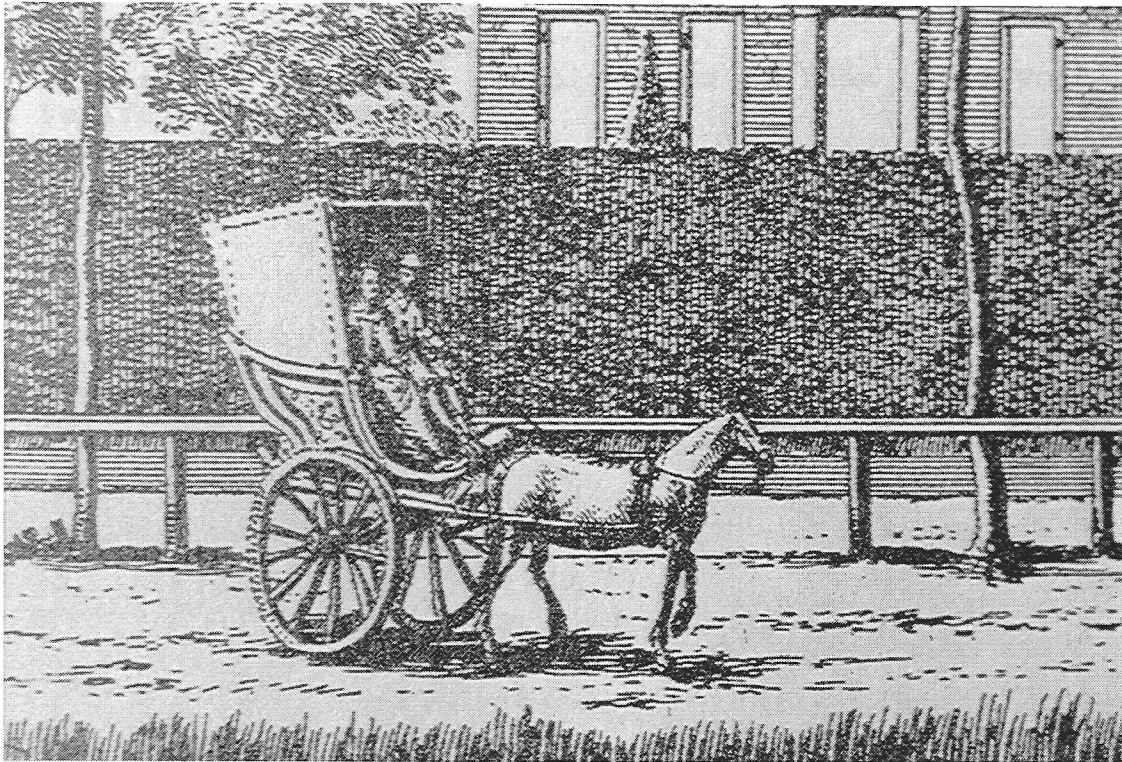
EEN BIJZONDERE AMSTERDAMSE BODEMVONDST
J.E. WUSTENHOFF

Bij graafwerkzaamheden in Amsterdam is enige tijd geleden een tinnen rijtuigje met paard tevoorschijn gekomen (grootste lengte incl. paard 9,5 cm, hoog 6,3 cm en breed 4,7 cm). Het is een tweewielig, tweepersoons rijtuigje dat door één paard getrokken wordt, een zgn. "chaise" of "sjees" (afb. 1).

afb. 1

De chaise stamt oorspronkelijk uit Frankrijk en ontstond rond 1660. Het zou een minister van Lodewijk XIV, Louvois, zijn geweest, die de chaise-roulante of rijdende-fauteuil, uitvond. Deze Louvois was een gezette, vadsige man met waarschijnlijk te hoge bloeddruk. Hij vond paardrijden een te inspannende bezigheid en liet dus een rijdende fauteuil construeren op twee wielen en voor één paard. Zo kon hij op zijn gemak de legers van Lodewijk XIV volgen en andere dienstreizen maken ¹⁾. De chaise werd al snel populair en niet alleen in Frankrijk maar ook in de omringende landen. Daar het slechts plaats bood aan twee - of soms drie - personen, was het een duur vervoermiddel. Zo werd het een teken van rijkdom. Het beste bewijs van de snelle populariteit van de chaise onder de rijken in Nederland, is wel dat in Abraham Rademaker's "Hollands Arcadia" op 22 van de 100 hierin opgenomen gravures een chaise voorkomt (afb. 2) ²⁾. In een encyclopedie uit 1770 wordt de chaise als volgt omschreven: "Chais, of chaise, is een bekend ligt en open Rijtuig, op twee Wielen, 't welk met twee Boomen voor één Paerd, of met een lange Disselboom voor twee Paerden gereden word" ³⁾.

afb. 2

De chaise is heel lang populair gebleven. Op de tarieflijst uit 1930 van de tol te Warmond wordt deze namelijk nog steeds genoemd: "Voor een chais of kar f 0,10" ⁴⁾.

Pas ongeveer 50 jaar geleden besloot het bestuur van Het Friese Paardenstamboek de spelling van het woord "Chaise" te veranderen: het werd fonetisch "sjees". Hoewel dit wel praktisch was, werd hiermee echter een stukje cultuurgeschiedenis verdoezeld en in een hoek gedrukt ⁵⁾.

Gezien de vondstomstandigheden kan deze opgegraven chaise rond 1700 gedateerd worden. Ook de stijl van het rijtuigje duidt hierop.

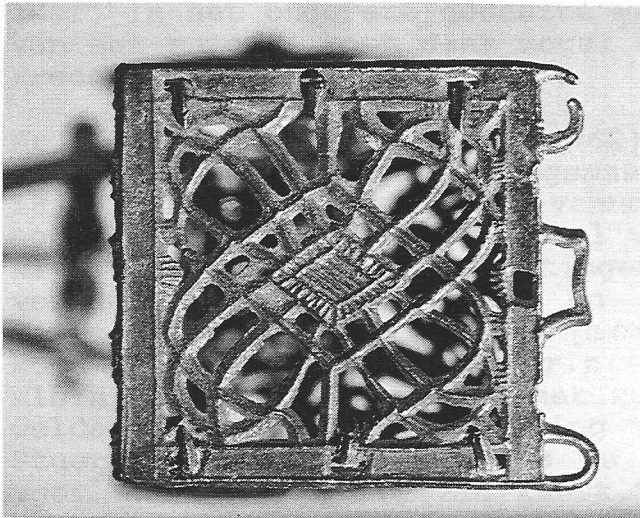
Het stuk is uiteraard in meerdere delen gegoten en daarna in elkaar gezet. De panelen van het rijtuigje, de bodem, de lemoen ⁶⁾ en het paardje zijn aan elkaar gesoldeerd. Het dak van het rijtuigje is daarna met 7 lipjes (twee aan iedere zijkant en 1 aan de achterkant) vastgezet. Het "luifeltje" aan de voorkant van het dak is met het dak meegegoten en later naar beneden omgebogen. De twee halfronde- en het rechthoekige oog aan de achterzijde van het dak dienden voor de bevestiging van de zgn. "palfrenierskwasten" die, in dit geval, uitsluitend ter versiering dienden (afb. 3).

Het achterpaneel van het rijtuigje heeft in het midden een ovaal schild waarop een (fantasie?) familiewapen is afgebeeld (afb. 4).

Determinatie hiervan is niet mogelijk gebleken.

Het betreffende stukje, met name het rijtuigje, is zeer gedetailleerd gemaakt, een stukje van precisie gietwerk.

Het zal ongetwijfeld als sierstukje, als snuisterij of als luxe speelgoed gediend hebben.
Met dank aan het Nationaal Rijtuigmuseum te Leek (Gr.) voor de daar verkregen informatie.

afb. 3

afb. 4

Noten

1. C. van Eysinga, *De Friese sjees*, in: H.B. Vos (red.), *Rijtuigen op stal. 25 jaar Nationaal Rijtuigmuseum*, uitgave De Bataafsche Leeuw.
2. Abraham Rademaker, *Hollands Arcadia of de vermaarde Rivier den Amstel*, Amsterdam 1730.
3. Egbert Buys, *Nieuw en volkomen Woordenboek van Konsten en Wetenschappen*, 2e deel, Amsterdam 1770.
4. J. Manders, *De tol aan het Warmonderhek te Warmond*, Leiden 1930.
5. Zie noot 1.
6. Het "lemoen" of "lamoen" is een disselboom met twee armen, waarin het paard gespannen wordt.

LITERATUUR OVER TIN
H.B. van WIJK

De lezer weet zo langzamerhand, dat ik mijn opdracht om over literatuur over tin te schrijven breed opvat. Ook het vertellen over iemand die voor de vorming van een belangwekkende tincollectie heeft gezorgd, reken ik daartoe. Al heel veel jaren heb ik mij vergaapt aan het tin in museum Boymans-van Beuningen in Rotterdam. Wie naar de huidige opstelling van het gebruikstin kijkt, temidden van de imposante collectie aardewerk van de heer en mevrouw H.J.E. van Beuningen - de Vriese (waarover een andere keer hopelijk meer) in het onderste gedeelte van de prachtige glazen uitbouw van het museum, komt daar nogal eens een vermelding "schenking Frederiks" tegen.

Mr. J.W. Frederiks (1889-1962) was hoofddirecteur van de onderlinge levensverzekeringsmaatschappij "Oude Haagsche van 1836". Later werd dat een vennootschap Tiel-Utrecht genaamd, nog steeds actief als onderdeel van Nationale-Nederlanden. Hij was in vele kunstuitingen geïnteresseerd en verwoed verzamelaar van bronzen en houten sculpturen, zilver, keramiek, tin etc. In 1912 promoveerde hij op het onderwerp Monumentenrecht. Wie zich erin verdiept waarin een klein land klein kan zijn, vindt in het kunstbeleid van de overheid een weldadige bron en kennisneming van de polemieken van Victor de Stuers in De Gids van 1873 is dan een must. Behalve liefde voor een verzamelaar van kunst, was Frederiks ook actief als bestuurder van vele culturele commissies en genootschappen, waaronder de Commissie voor de Monumentenzorg (de in 1912 al verwachte wettelijke regeling bleef uit tot 1961). Hij was ook schrijver, behalve over penningen ook over zilver. Zijn grootste werk is het vier-delige boek over Nederlands zilver, verschenen tussen 1952 en 1961. Veel daarvan werd al in de Tweede Wereldoorlog geschreven en door een mij bekende collega in het Engels vertaald, "omdat je in de oorlog toch weinig te doen had".

Wat na zijn dood met zijn collectie gebeurde is als fenomeen ook al weer genoeg voor een afzonderlijke beschouwing: de helft kwam terug op de markt (en werd voor u of mij weer koopbaar), de andere helft ging naar Boymans-van Beuningen, eerst als bruikleen en sinds anderhalf jaar als schenking van de dochter van mr. Frederiks (en werd voor u en mij weer zichtbaar). Een interessante illustratie van het dilemma van de verzamelaar/liefhebber: welke helfts gang verkiest hij?

(voor mijn gegevens putte ik uit het In Memoriam van E.H. ter Kuile in het Nieuws-Bulletin Kon. Ned. Oudheidkundige Bond, 15 februari 1963 en het artikel van Kitty Kilian in het NRC Handelsblad, 28 januari 1994).

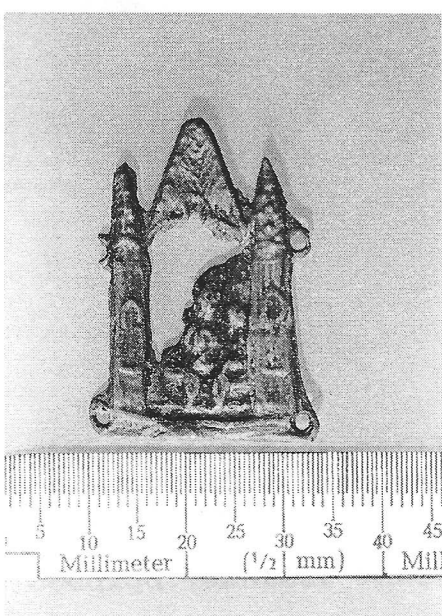
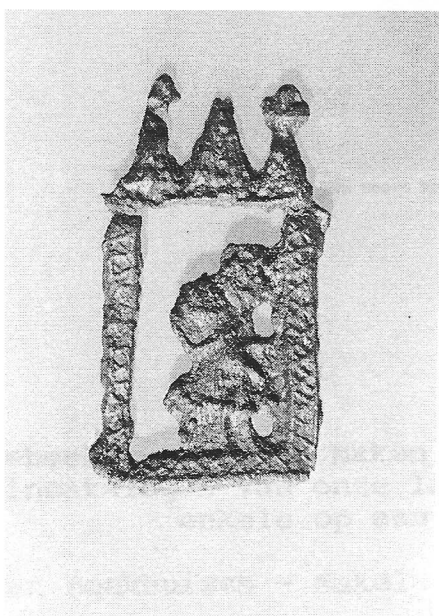
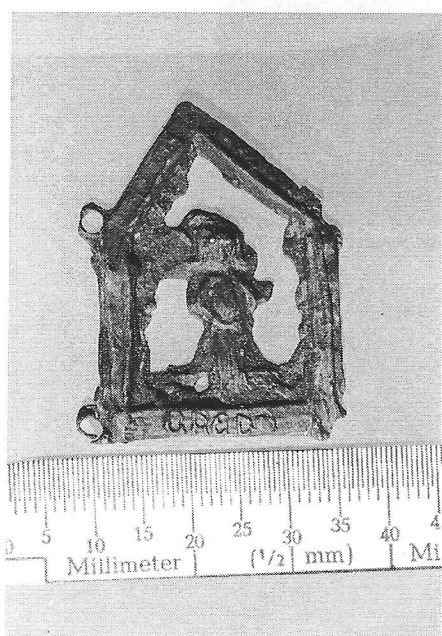
**WAARSCHUWING
REDACTIE**

Sinds enige tijd zijn er op de Nederlandse markt valse pelgrimsinsignes in omloop.

De insignes zijn vrij grof gemaakt, waardoor zij de indruk moeten wekken door de bodem te zijn aangetast. Alle vier tot nu toe bekende types, welke hieronder zijn afgebeeld, stellen een kerk voor met daarin een Maria met Kind.

Op één van de insignes komt de tekst "CREDO" voor, op een andere, de grootste, een jaartal(?) 1491(?).

De insignes kunnen hier worden afgebeeld dankzij de welwillende medewerking van de heer D. Meyer, antiquair te Amsterdam, die ze ons voor het maken van deze foto's ter beschikking stelde.

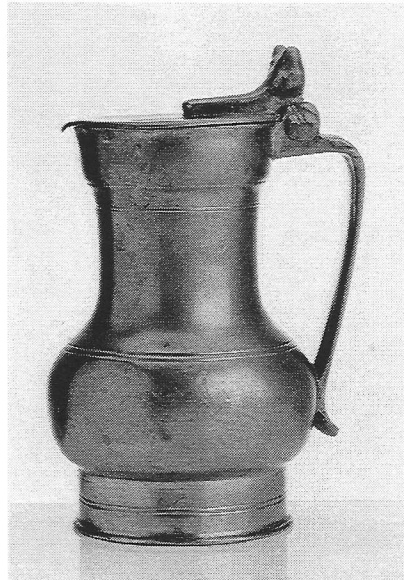
JAN BEEKHUIZEN
KUNST- en ANTIEKHANDEL

Nieuwe Spiegelstraat 49 - 1017 DD Amsterdam
Tel: 020 - 6263912 Fax: 020 - 6275905

Deelnemer aan de kunst-en antiekbeurs
PAN AMSTERDAM 1995

Twee Franse Normandische wijnkannetjes, 18e eeuw

En Noord Frans wijnkannetje, Sedan, 18e eeuw

Afgebeelde objecten maken deel uit van een rijk geïllustreerde
tincatalogus van onze laatste tinexpositie, waarvan er nog
enkele op aanvraag te verkrijgen zijn.

Jan Beekhuizen - Makelaar en Beëdigd Taxateur "Antiek Tin"